

Makalenin Türü / Article Type : Araştırma Makalesi/ Research Article
Geliş Tarihi / Date Received : 20.11.2024
Kabul Tarihi / Date Accepted : 12.12.2024
Yayın Tarihi / Date Published : 31.12.2024
DOI : <https://doi.org/10.51576/ymd.1588587>
e-ISSN : 2792-0178

İntihal/Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and confirmed to include no plagiarism.

ZURNA KAMIŞLARI, YAPIMI VE KULLANIMI

ŞAHİN, Mustafa¹

ÖZ

Zurna, milin ucuna sarılı kamışın takılıp çalındığı ağaçtan yapılmış nefesli bir çalgıdır. Kamış entonasyon ve sesi etkileyen parçadır. Su kamışı ve dağ kamışı belli dönemlerde toplanılarak belli evrelerden sonra kalıplara alınarak bekletilip hazırlanırlar. Kamışın hammaddesi olan kargı, elde ve alet ile kalıp içine kamışların geçirilerek şekillendirilmesi ve zurna borularına bağlanması ile hazır hale getirilir. Kamış yapımını öğrenmek için gereken süre ve emek, iyi seviyede zurna çalmak için gerekli şartlarla benzerdir. Zurna çeşitlerine göre, her zurna icracısının kendine has kamış yapma tarzı olsa da temel düzeyde yapım aşamaları aynıdır. Zurna kamışı yapımı ile ilgili sosyal medyada videolar bulunmakla beraber kamış yapımı ile ilgili yazılı kaynağa fazla rastlanmamaktadır. Çalışmamızın problematiği olan zurna kamışı yapımı konusu zurna eğitiminde zurna çalmaya yeni başlayanlara öğretilmesi bakımından araştırılmıştır. Araştırmada lisans eğitimlerindeki bitirme ödevleri, zurna ve çalımı ile ilgili yüksek lisans tezleri incelenmiş, literatür taraması yapılmış ve zurna yapımcılarından alınan bilgilerle kaynak oluşturularak nitel bir çalışma yapılmıştır. Araştırmada incelenen tezler, zurna yapımcılarından alınan bilgiler bu

¹ Profesör, Ardahan Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Türk Halk Oyunları Bölümü, Türk Halk Oyunları ASD, mustafasahin@ardahan.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-6942-9425>.

alanda başvurabilecek yeterli kaynağın olmadığını ve belli bir yöntemle yapılmadığını teyit etmektedir. Bu çalışmada zurna kamışı yapımını incelemek, zorlukları hakkında farklı çözüm önerileri sunmak ve kamış yapmaya yeni başlayan zurna icracıları için kaynak oluşturmak amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Zurna, su kamışı, dağ kamışı, zurna borusu, kamış yapımı.

ZURNA REEDS, THEIR MANUFACTURE, AND USE

ABSTRACT

Zurna is a wind instrument made of wood with a reed wrapped around the end of the shaft and played on it. The reed is the part that affects the intonation and sound. Water reed and mountain reed are collected at certain periods and after certain stages, they are placed in molds and prepared. The pike, which is the raw material of the reed, is prepared by hand and tool by inserting the reeds into the mold, shaping them, and connecting them to the zurna pipes. The time and effort required to learn reed- making are the same as those required to play the zurna at a good level. According to the types of zurna, each zurna performer's unique reed is the same as the basic level of construction is the same. Although there are videos on social media about zurna reed making, there are not many written sources about reed making. The issue of making zurna reeds, which is the problem of our study, was researched in terms of teaching zurna reeds to beginners. In the research, graduation papers in undergraduate education, master's theses about the zurna, and its playing were examined, a literature review was conducted, and a qualitative study was conducted by creating a source with the information obtained from zurna producers. The theses examined in the research and the information received from zurna makers confirm that there are not enough resources to refer to in this field and that it is not made with a certain method. In this study, it is aimed to examine the making of zurna reeds, to offer different solutions to its difficulties and to create a resource for zurna players who are new to making reeds.

Keywords: Zurna, water reed, mountain reed, zurna pipe, reed making.

GİRİŞ

Türk Halk Oyunlarının en önemli eşlik sazi olan zurnayı yurdumuzun her yerinde farklı şekillerde görürüz. Trakya da Kaba zurna ya da Mehter zurnası, Doğu Karadeniz de küçük cura zurna, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu da orta dediğimiz si, sib ve la akortlu zurnalar, Orta Anadolu da Orta kaba fa, fa#, mi akortlu zurnalar, ya da kendi illerinin isimleriyle anılan Antep Zurnası, Sivas ve Tokat Zurnası gibi birçok zurna farklı ebat ve şekillerde karşımıza çıkar. Bu kadar çok çeşitlilik gösteren zurnalarımızın milleri ve onlara takılan kamışların da farklılıklar göstermesi çok doğaldır. Örneğin bir Tokat zurnasına takılan mil ve kamış ile Antep zurnası çalamayız. Ayrıca kamışların toplandığı bölgeler, kamışın cinsi ve toplanma zamanları da farklılıklar gösterse de genel yapıda kamışın toplanma hazırlanma mile bağlanması şekilsel olarak aynıdır.

Araştırmanın Amacı

Çalışma da zurna çalımında sesin elde edilmesinde önemli bir parça olan kamış ve yapımı hakkında bilgi edinilmesi amaçlanmıştır. Aynı zamanda Türk Halk Oyunlarında çalınan zurna çeşitlerinin yapılarına göre sınıflandırılması hedeflenmiştir.

Araştırmanın Önemi

Zurna çalgısını icra eden kişilerin kendi kamışlarını seçebilmeleri, yapabilmeleri ve entenasyonun doğru bir şekilde ayarlanabilmesi bakımından bu çalışma önem arz etmektedir.

Sınırlılıklar

Bu çalışma Türk Halk Oyunlarında çalınan zurnaların kamışları, kamışların yapımı ve zurna çeşitleri hakkında bilgiyle sınırlandırılmıştır.

YÖNTEM

Bu çalışma gözlem, literatür tarama, sosyal medya yayınları ve tez kaynaklarından veri toplanarak oluşturulmuştur. Nitel bir araştırma olan çalışmada zurna icracısı olan, zurna ve kamış yapımcısı bir ustanın kamış yapımı ile ilgili anlatımı youtube kanalına (kendi adıma oluşturmuş olduğum kanal) yüklenmiştir. Bu paylaşıma erişimi sağlayacak karekoda çalışmada yer verilmiştir. Taramalar sırasında kamış yapan ve sosyal medyada paylaşan çalışmaya katkısı düşünülen görüntülerin linkleri de aynı zamanda paylaşılmıştır (Youtube kanalları, 2024).

Türk Halk oyunlarında kullanılan zurnalarla ilgili görseller ve bilgiler yazara ait zurna enstrümanları ve materyalleri fotoğraflanarak oluşturulmuş olup zurna ile ilgili sınıflama yapılarak bir sistem içinde aktarılmaya özen gösterilmiştir.

Zurna çeşitleri ve yapısı

Zurna çeşitleri bağlanacak kamışın türüne ve hangi boyda nasıl bir boruya kamışın sarılması ve bağlanması açısından önemlidir. Burada en önemli konulardan biri de icracının ne sertlikte kamış üflediğini bilmesi ve ona göre kamış seçmesi ve uzunluk kısalığını kendi üfleme frekansına göre belirlemesidir. Bu, zaman içinde tecrübe ile öğrenilebilen bir konudur. Bu sebeplerden ötürü zurna çeşitlerinin yapısına göre nasıl bir kamış bağlanması ve boru seçilmesi önemlidir.

Zurnanın, genel yapısı ile tarihin ilk çağlarından bu yana birçok ulus tarafından farklı şekillerde kullanıldığı, bu süreç içinde yapısal olarak da birçok evrim geçirdiği bilinmektedir. Dünyada Türkler dışında zurna veya zurnaya benzer birçok çalgıyı İspanyollar, Çinliler, Hintliler, Fransızlar, Araplar ve Balkan ülkeleri de kullanmışlardır.

Zurnalar ana gövde ve dil olmak üzere iki ahşap parçadan oluşur. Mil adı verilen demir bir boruya kamış takılarak çalınır. Zurnanın dil dışındaki ana parçası asıl gövde konik bir boruya benzer. Ana gövdenin üzerinde yedi delik ve arkasında en öndeki en üst deliğin paraleli biraz üstünde bir delik vardır. Toplamda sekiz delik vardır ve bunlar zurnanın perdelerini oluşturur. Bu perdelerin çapları gövdenin uzunluklarına göre 6 ile 8 mm arasında genişlikte ve daire şeklindedir.

Fotoğraf 1. Orta boy zurna gövde ve dil.

Fotoğraf 2. Zurna dili.

Fotoğraf 3. Zurna borusu.

Fotoğraf 4. Zurna kamışı.

Fotoğraf 5. Kamış bağlı boru.

Günümüzde teknolojinin ve ustaların mahareti ile her seste akortlu zurnalar yapılmakla beraber ülkemizde kullanılan zurnaları yapıları bakımından üç guruba ayırabiliriz. Kaba, orta ve cura zurnalar.

Kaba zurnalar

Görünümleri bakımından en büyük ebatlı zurnalardır. Trakya, Ege, Güney Marmara, Sivas, Ankara, Tokat, Keskin ve Kaman yörelerinde görülmekle beraber boyutları bakımından ve çalım özellikleri bakımından farklılıklar gösterirler. Uzunlukları 38, 50 ve 55 cm arasında değişir. En uzun olanları Muğla, Aydın, Edirne, Kırklareli yörelerinde çalınan ve tam kaba ismini verdiğimiz zurnalardır. Tam kaba zurnalardan 10-15 cm daha kısa boylu olan zurnalar da orta kaba zurnalar olarak adlandırılır. Genelde Sivas, Ankara, Keskin, Tokat ve Kaman yörelerinde görülür. Açık (ağzın içinde kamışın boşlukta kaldığı durum) dediğimiz teknikle çalınan kaba zurnalardır. Bu zurnaların yanında Yunanistan'ın Serez bölgesinden ülkemize gelmiş olan Selanik Zurnaları vardır. Genelde İzmir (Menemen), Manisa ve Kütahya taraflarında görülürler. Boy olarak 38 ile 40 cm arasındadır.

“Kaba zurnalarda ses alanı ve çalınışı bakımından bir icra rahatlığı görülür. Bu yüzden Mehterhane’ nin birinci sazı olmuştur. Burada ana melodileri çalan birinci saz zurnadır” (Ötken, 1996: 6).

Fotoğraf 6. Kaba zurna örnekleri.

Fotoğraf 7. Kaba zurna gövde ve dil.

Fotoğraf 8. Kaba zurna

Orta Kaba Zurna Örnekleri

Fotoğraf 9. Fa # zurna

Fotoğraf 10. Sol zurna

Fotoğraf 11. Selanik zurna.

Fotoğraf 12. Tokat zurnası.

Orta zurnalar

Uzunlukları 28,5 ile 37,5 cm arasında değişen ve genellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesi, Batı Karadeniz, Orta ve Doğu Karadeniz'in güney bölümleri, İç Anadolu'nun orta ve güney bölümlerinde, Akdeniz bölgesinin doğu bölümlerinde kullanılan zurnalardır.

Karar sesi beş parmak çalındığında la kabul ettiğimiz, piyanoda la, si, sib seslerine denk akortlu zurnalar orta zurnalar olarak kabul edilir. Bu zurnalara ilaveten Gaziantep, Kahramanmaraş, Hatay, Tarsus ve Adana bölgelerinde çalınan uzunlukları 35 ila 37,5 cm olan ve zurna çalanlar arasında Antep zurnası olarak da bilinen do sesleri diğer zurnalardan biraz pest olan ve dört parmak piyano si, do seslerine denk gelen orta zurnalar da vardır.

Fotoğraf 13. La zurna.

Fotoğraf 14. Si b zurna.

Fotoğraf 15. Si zurna.

Fotoğraf 16. Orta zurna örnekleri

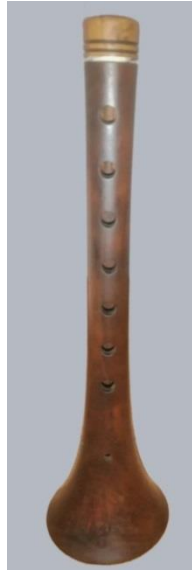
Cura zurnalar

“Uzunlukları 19 ile 28,5 cm arası olan ve genelde Karadeniz’in Orta ve Doğu bölümünde çok yaygın olarak kullanılan zurnalardır” (Boral, 2003: 4).

Yörede oyunlar ve melodik yapılar çok hızlı olması sebebi ile cura zurnanın tercih edildiği sanılmaktadır. Beş parmak zurna çalınlarında sol el üstte 3 parmağın işaret, orta ve yüzük parmaklarının zurnanın 1, 2 ve 3’üncü deliklerini kapatması ve sağ elin işaret ve orta parmağın 4 ve 5’inci delikleri zurnada kapatması ile elde edilen karar sesleri piyanoda re ve mi sesleri ile aynı sesi duyduğumuz zurnalardır.

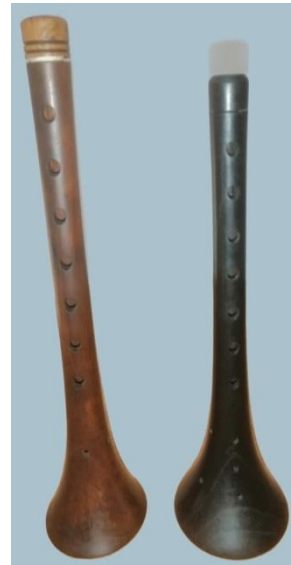
Fotoğraf 17. Cura zurna.

Fotoğraf 18. Re zurna.

Fotoğraf 19. Mi zurna.

Fotoğraf 20. Cura zurna örnekleri.

Kamış

Zurnada boruya yani mil dediğimiz demir parçanın üst kısmına ip yardımı ile bağlanılan ve asıl sesin titreşimle elde dilmesine yarayan kısma kamış denir.

“Zurnadan çıkan yüksek frekanslı ses kamışa aittir. İnce tarafı boruya bir iplikle bağlanır. Kamış çalınmaya başlamadan önce ıslatılmalıdır. Islatılan kamışa hava üflendiğinde kamışın yatay hale gelmiş kenarları birbirine çarpmaya başlar. Bu çarpmanın hızı sayılamayacak kadar titreşime neden olur. İşte bu titreşim sayesinde kamışta ses oluşumu sağlanır. Kamışın ağızdaki durumu yöreye göre değişir” (Tırnak, 2012: 32).

Kamış (Sipsi), tatlı su kenarlarında büyüyen sazlık ve su kamışı olarak bilinen bitkiden elde edilir. Ülkemizde yaygın olarak iki kamış cinsi vardır. Aslında ikisi de aynı olan sulak yerlerde (İzmir, İstanbul, Aydın, Hatay, Adana) yetişen su kamışıdır. Bazı dağlık, taşlık, kumlu ve sulak yerlerde (Sivas, Erzincan, Tunceli) yetişen kamışlar da kullanılmakta ve bunlara da dağ kamışı denilmektedir. Yaprakları mısır yapraklarına benzer. Boyu kurşun kalem boyu kadar olmalıdır.

Ne kadar çok çizgisi olursa o kadar kaliteli olduğunu gösterir. Ayrıca ne kadar yüksek bölgede yetişmiş ise bu da kamışın kalite göstergesidir. Cura zurnalar için içi dar olan kamışlar tercih edilir. Bunların cinsi, ebatları ve boyları bölgelerine göre farklılık gösterir. Aydın tarafında işlenmemiş olan kamışa kargı ismi de verilmektedir. Kamışın işlenmesi için kesim tarihi bölgeye ve mevsime göre değişir. Örneğin Aydın ilin de geçen sene Mayıs ayında kesilen kamış ertesi sene havaların yağmurlu olması sebebi ile Haziran ayında kesilmiştir. Uygun zaman ve olgunlaşma kesilen kamışın kalitesi için çok önemlidir.

Su kamışları iki şekilde toplanır:

- İlkbaharda filizlenmeye başlayan su kamışları kesildikten sonra 1 ile 1.5 aylığına kurumaya bırakılırlar. Bu arada kamışlar iyice dinlenmiş de olurlar. Yeşil renkteki bu kamışlar sarı renge dönüşür. Bu işlemin de kendi içinde bir dengesi vardır. Ne çok fazla ne çok az. Çok fazla kuruyan kamışlar çatlar veya çabuk kırılırlar.
- İlkbaharda yeni filizlenmeye başlayan kamışlar kendiliğinden veya doğal sebeplerden kırılırlar. Bu sebeple de fazla büyümeyen bu kamışlar suyun içinde kurumazlar ve kendiliğinden yapım için hazır hale gelirler. Sulu ve nemli yerlerde kalan kamışların kalitesi daha iyidir. Bu sebeple de öncelikle tercih edilirler. Bu tarz kamışlar daha uzun süre çalınabilecek kalitede kamışlardır. İki şekilde toplanan su kamışlarının içi boş kaleme benzer.

Fotoğraf 21. İçeri boş kaleme benzeyen kargılar.

Fotoğraf 22. İçi boş kesilmiş kamışlar.

Ayrıca bütün kesilen kamışlar işlendikten sonra ötmezler. Öten kamışları elde etmek için denemeler yapmamız gerekir. Bu denemeler sonunda boyları yaklaşık olarak 5-10-15-25-30-35-40 cm olan her bir kargıdan boyuna göre ve ötme durumuna göre yaklaşık 5-15 adet zurna kamışı elde edilir.

“Sipsi adı da verilir zurnanın en can alıcı parçası buradadır. Çünkü zurnadan elde edilen ses kamışın titreşimlerinden meydana gelir. Kamışın çalınışı yani ağzın içindeki pozisyonu yörelere göre değişiklik gösterir. Doğu zurnasında kamış dikey olarak çalınır. Kaba zurnalarda ise kamış yataydır ve dudak yardımı ile çalınır. Doğu zurnasında ise kamışa dil ile titreşimler verdirilerek vibrasyon yaptırılır (Taner, 1994: 7).

Kamış çok sert olmayacak, çok yumuşak olmayacak, çok etsiz olmayacak ideal kamış bu şekilde olmalıdır. Düğünlerde çok uzun süreli zurna çalındığı için yumuşak kamış kullanılabilir. Kamış ve boru büyüdükçe zurnanın sesi kalınlaşır, küçüldükçe tizleşir.

Fotoğraf 23. Çeşitli boylarda hazırlanmış kamışlar.

Temelde kamış yapım tekniği aynı olmakla beraber yörelere göre çok küçük değişiklikler gösterebilir. Bu noktada dikkat edilmesi gereken zurna boyları, mil boyları ve çeşitleridir. Zurnaların çeşitlerine ve zurna akortlarına göre boyları ve kullanılan kamışlar farklılık göstermektedir. Mil ve zurna ölçüsüne göre kamışın ölçüsü ayarlanmalıdır. Örneğin bir cura zurna için 4-5 mm uzunluğunda bir kamış kullanılmalıdır. Kamış boyu ve sertliği Zurna icracısının kuvvetli veya hafif üflemesi ile de değişebilen bir durumdur. Bu durum çalan icracıya bağlıdır.

Fotoğraf 24. Çeşitli boylarda zurna borularına bağlanmış çalınmaya hazır akortlu kamış örnekleri.

Aşağıda akortlarına göre mil, zurna ve kamış boyları verilmiştir (Şahin, 2024).

Zurna, mil (boru) ve kamış boy ölçüleri

1. Mil (Boru Boyları)	2. Zurna Akort Sesi	3. Zurna Boyları	4. Kamış Boyları
6.5 cm	Fa	42 cm	9-10mm
6 cm	Fa #	40 cm	9-10 mm
5.5 cm	Sol	38 cm	8-9 mm
5 cm	Sol #	36 cm	7-8 mm
4 cm	Si	28 - 28,5cm	6-7 mm

4 cm	Si b - La	30 - 32 cm	6-7 mm
3.5 cm	Do	26 cm	5-6 mm
3.3 cm	Do #	25 cm	5-6 mm
3 cm	Re	24 cm	4-5 mm
2.5 cm	Mi	22 cm	4-5 mm
6.5 cm	Mi (Kaba)	52 cm	10- 12 mm

Tablo 1. Zurna, mil (boru) ve kamış boyları.

Kamış yapımında kullanılacak araçlar

Kamışın toplanması, hazırlanması, kesimi, kalıplara alınması ve borulara bağlanması belli bir sıralama içinde yapılmalıdır. Tüm bu aşamalarda çeşitli aletlere ihtiyaç duyulur. Bir zurna icracısının da gerekli zamanlarda kamışa müdahale edebilmesi veya kamışın kırılması durumunda yeniden kamış bağlayabilmesi için hayati önem taşıyan bu aletlere sahip olması gerekir. Kamış yapımında kullanılacak gerekli araçlar şunlardır.

- **Çakı:** Kamış kesip toplamak, bağladığımız kamışları daha sonra ocakta ısıtıp tütsülemek için gereklidir.
- **Makas:** Bağladığımız kamışların boyunu zurnanın boyuyla orantılı olarak kesmek için ayrıca bağladığımız ipleri kesmek için kullanılır.
- **Jilet:** Olmazsa olmaz ekipmanlarımızdan biridir birçok işe yarar ama en çok sert kamışları yumuşatmak ve kamışın üzerini kazımak için kullanırız. Çok keskin olduğu için çok dikkatli olmamız gerekir.

Fotoğraf 25. Bıçak.

Fotoğraf 26. Makas.

Fotoğraf 27. Jilet.

- **İp:** Hazırlanan kamışları kalıplara ve millere bağlamamız için gerekli bir malzemedir. Naylon ipler pek tercihe edilmez. Daha çok dayanıklı pamuk ipler tercih edilmelidir.

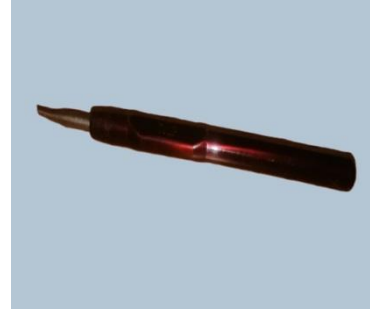
- **Zımpara:** Zımpara, bağlanan kamışların yüzeylerini ve ağız kısımlarını düzeltmek için kullanılır. Ayrıca kalın numaralı zımparalarla kalın kamışlar inceltilebilir. Ama düzeltme için genellikle sıfır numara kamış kullanılmalıdır.
- **Tığ:** Tığlar genellikle kamışın içindeki zarı temizlemek ve çıkarmak için kullanılır. Eğer tığımız yoksa yerine ucu sivri kürdan da kullanabiliriz.

Fotoğraf 28. İp.

Fotoğraf 29. Zımpara.

Fotoğraf 30. Tığ.

- **Kamış kalıpları:** Hazırlamış olduğumuz kamışları ham halinde boru şeklindeki kamış kalıplarına bağlarız. İki taraflı olursa her iki tarafa da bağlanabilir. Makbul olanı ağaçtan olanlardır. Plastik olanları da vardır.
- **Kıskaç:** Yaş olan kamışları kalıba bağladıktan sonra elimizle şekil veririz. Kamışı üst ve alt yüzünü bu şekilde kalabilmesi için elimizle kapatıp kıskaçı üzerine takarız. Kıskaç kamışın şekil almasını sağlar. Bu şekilde kurumaya bırakırız. İki üç saat bekledikten sonra kamış kalıptan alınır. Kıskaçlarda genelde kamıştan yapılır. Ağaç olanlarda vardır.

Fotoğraf 31. Kalıp örneği.

Fotoğraf 32. Kalıp örneği plastik.

Fotoğraf 33. Kıskaç.

Kamış yapımı ve bağlanması

Bir bardak içine sıcak su koyarız. Bunun içine kargıdan kesmiş olduğumuz boyutları 2 -3 cm çapları 1 ile 1,5 cm olan içi boş yuvarlak kamışları koyarız ve yumuşamasını bekleriz. Bazı zurna kamışı yapanlar çayın içine de koymaktadırlar. Kamışın yumuşaması kamışı kolay büzmemize yarar.

Fotoğraf 34. Kesilmiş içi boş kamışlar.

Su veya çayın içine bırakılan kamışlar daha sonra konik şeklindeki kamış kalıplarının ucuna takılır ve dış yüzeyinden iplikle sarılır ve bu şekilde büzme işlemi de yapılmış olur.

Fotoğraf 35. Kalıp.

Fotoğraf 36. Kalıba bağlanmış kamışlar.

Fotoğraf 37. İpi açılmış hazır kamış.

İpliği sökülüp çıkarılmış kamış zurna borusuna bağlanmaya hazır hale gelmiş olur. Boruya geçirilen kamış tam dibinden boruya aynı hizaya gelecek şekilde sarılır ve bağlanır daha sonra ağzına kısaç takılarak kurumaya bırakılır. Kuruduktan sonra kısaç çıkarılır ve kamışın yüzeyleri ısıtılmış bıçakla tütsülenir. Tekrar kalıba alınan kamışı kurumaya bırakırız. Kuruduktan sonra kamışı ağızımızda iyice ıslatılıp açarız. Bu işlemi yaptıktan sonra kamışımız çalmaya hazır hale gelmiş olur.

Fotoğraf 38. Hazır kamış.

Fotoğraf 39. Boruya takılmış kısaçta kamış.

Fotoğraf 40. Boru ve çalınmaya hazır kamış örnekleri.

Özgür Altun kamış yapımı anlatımı

Ham halde bulunan kargı, hazırlanma sürecinin ilk aşamasında sıcak su dolu bir kap içerisine yerleştirilerek yumuşatılır. Bu işlem, kamışın esneklik kazanmasını sağlamakla birlikte, gereğinden fazla yumuşatılmaması önemlidir. Esneme kabiliyeti artırılan kamışın, çok yumuşak olmaması ve parmaklarla belirli bir kuvvet uygulanarak kontrol edilebilecek bir sertlikte olması gerekir. Yumuşatılan kamış, işleme uygun hale getirilmesi için ortadan kesilir. Kesim sonrası kamışın içinde bulunan zar tabakasının dikkatlice çıkarılması gereklidir. Zarlar temizlenmediği takdirde, üfleme sırasında kamışın işlevini olumsuz etkileyebilir; hatta kamışın ya da borunun ağzını tıkayabilir. Zarların temizlenmesi için demir bir aparat (tığ olabilir), iğne ya da kürdan kullanılabilir. Kamışın iç yüzeyinin tamamen temizlenmiş olduğundan emin olunmalıdır; aksi halde kalan zar, kamışın performansını olumsuz etkiler. Bu aşamadan sonra zarları alınan kamış, demir bir kalıp içerisine yerleştirilir ve boruya uygun şekilde ölçülerek kesilir. Ardından, kamışın yüzeyi, özellikle ip ile bağlanacak kısmı, bıçak yardımıyla kazınarak düzgün bir yüzey elde edilir. Kamışın bu kısmı, kalıba bağlanmadan önce dikkatlice hazırlanır ve ip düzgün bir şekilde sarılır. Bağlama sırasında kamışın kalıpta sabit durmasını sağlamak için büzüştürme işlemi uygulanır. Ancak bu süreçte dikkat edilmediği takdirde iplerin uyguladığı basınç, kamışta çatlaklara veya ayrılmalara yol açabilir. Kalıpta “V” şekli verilen kamış, bu formda kurumaya bırakılır. Kurutma işlemi tamamlandıktan sonra kamış, demir kalıptan çıkarılarak çöp şiş kalıplarına yerleştirilir. Bu aşamada, kamışın boyun kısmı hazırlanır ve mile uyum sağlayacak şekilde iple bağlanır. İplerin bağlandığı noktaların damar seviyelerinin eşit olmasına özen gösterilir; aksi takdirde, bağlama yerindeki dengesizlikler, üfleme sırasında deformasyonlara neden olabilir. Sertlik hissedilen bölgelerde yeniden kazıma işlemi uygulanabilir. Kamışın ağzı kısıpca yerleştirildikten sonra tekrar kurumaya bırakılır. Kurutulan kamış, uygun milin üzerine yerleştirilir ve boruya monte edilir. Eğer kamış fazla kapanıyorsa, borunun ucu daha ileri alınır; tam tersi durumda, boru geriye çekilerek ayarlanır. Üfleme kalitesini artırmak için kamışın son hali, "ütüleme" olarak adlandırılan işlemle düzeltilir. Bu işlem sırasında, bir bıçak ya da kaşık ocakta ısıtılır ve kamışın uçlarına ve yan yüzeylerine dikkatlice dokundurularak işlem tamamlanır. Son aşamada, kamışın sertliği ve zurnadaki akort durumu, kamışın ucundan tıraş bıçağıyla kesilerek optimize edilir. Bağlama boyu yukarı çekildiğinde ses daha kalın, ucundan kesildiğinde ise daha tiz bir ton elde edilir. Bu şekilde, kamış çalmaya ve akort edilmiş şekilde hazır hale gelir (Altun, 2024).

Şekil 1. Özgür Altun kamış yapımı anlatımı.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma da Halk Oyunları içerisinde çok önemli bir yere sahip zurnaların çeşitleri, kamışları ve yapımları incelenmiş, zurnalar şekilsel olarak farklı olsa da kamış yapımlarının ve borulara bağlanması konusunun ortak olduğu tespit edilmiştir. Zurna çeşitlerinin boylarına göre Kaba, Orta ve Cura zurnalar olarak ayırdığı fakat günümüzde ton ihtiyacı sebebi ile teknolojinin de yardımı ile her tonda zurnaların yapıldığı belirlenmiştir.

Çalışmamızda iki tip zurna kamışı tespit ediyoruz. Bunlar şekilsel olarak ince kalın farklılık gösterebilir de doğada su kenarlarında yetişen sazlık bölgelerdeki su kamışı ve dağlık bölgelerde nemli ortamlarda yetişen dağ kamışlarıdır. Bu kamışların sistemselsel olarak aynı sırada toplanıp kurutulduktan sonra kesilerek borulara bağlanacak hale getirildiğini yaptığımız araştırmalardan anlıyoruz. Sadece çalınacak zurnanın çeşidine göre boyları ve boru uzunluklarının değiştiğini de çalışmamızda tespit ediyoruz.

İyi bir icra için zurna kamışını yapmak, hazırlamak ve bağlamak çok önemlidir. Bu yüzden bütün icracıların kendi kamışlarını nasıl bağlaması gerektiğini bilmesi gerekir. Her zurna icracısı kendine uygun kamış yapımını belirleyerek üfleme stiline göre doğru kamışı seçmelidir.

Uygulamada karşılaşılan sorunlardan biri orkestra içerisinde çaldığımızda kullanacağımız kamış ile sadece davul ile birlikte çaldığımızda kullanılan kamışların da farklılık göstermesi. Bu konudaki önerimiz kamışın orkestra içinde çaldığımızda akort bırakmaması için sert kamış olması ve sürekli aralarda kontrol edilerek ağızımızla ıslatılmasıdır. Sadece davul ile çaldığımızda daha yumuşak bir kamışı uzun süreli çalimler için tercih edebiliriz.

Ayrıca çalışmamızda paylaştığımız kamış yapımında kullanılan araç gereçlerinde bütün icracıların edinmesi ve her daim çantasında taşıması gerekir.

Akademik düzeyde kamış yapımının ders müfredatlarında yer almadığını görüyoruz. Müzik okullarımızda bu konuya daha hassas yaklaşarak enstrümanla ilk tanışıldığı andan itibaren kamış yapımı süreç içinde anlatılmalı ve ders müfredatlarında yer almalıdır.

Türk Halk Oyunlarında eşlik sazi olan Zurnada kamış en önemli unsurdur. Toplanması kurutulması seçimi yapımı ve boruya bağlanması bakımından bir icracı için önemli bir materyaldir. Ayrıca akademide çalgı derslerinde enstrümanla birlikte öğretilmesi önerimizdir. Bu çalışmanın bundan sonra yapılacak benzer çalışmalara katkı sağlayarak literatüre faydalı olması beklenmektedir.

KAYNAKLAR

- Altun, Ö. (2024). *Zurna Kamış Yapımı Anlatımı*. Zurna Kamış Yapımcısı ve İcracısı, İstanbul
- Boral, S. (2003). *Zurnanın Yapımı ve Türk Halk Oyunlarındaki Önemi*. (Yayımlanmamış Bitirme Ödevi). İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı Türk Halk Oyunları Bölümü, İstanbul.
- Ötken, T. (1996). *Halk Çalgılarımızdan Kaba Zurna ve Metodu Üzerine Ön Çalışmalar*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Şahin, M. (2024). *Yazarın kendine ait zurna ve zurnalarında kullandığı boru ve kamış boylarına tablo 1 de yer verilmiştir*, Ardahan.
- Taner, Y. (1994). *Türk Halk Müziği Çalgılarına Genel Bakış*. (Yayımlanmamış Bitirme Ödevi). İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı Çalgı Eğitimi Bölümü, İstanbul.
- Tırnak, M. (2012). *Kırklareli Bölgesinde Kaba Zurna ile Çalınan Ezgilerin Analizi*. (Yayımlanmamış Bitirme Çalışması). İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı Müzik Teorisi Bölümü, İstanbul.

İnternet Kaynakları

- Gülen, A. (2024). (Erişim adresi: <https://www.youtube.com/watch?v=4CNxHQzCu3M>), (Erişim Tarihi: 14.09.2024).
- İlbey, F. (2024). (Erişim adresi: <https://www.youtube.com/watch?v=j-4vELVHpl0>), (Erişim Tarihi: 19.09.2024).
- Ketenci, E. (2024). (Erişim adresi: <https://www.youtube.com/watch?v=6TLbl-pSIzM>), (Erişim Tarihi: 20.09.2024).

Küçük, Z. (2024). (Erişim adresi: <https://www.youtube.com/watch?v=z-5ky4PZhqM>), (Erişim Tarihi: 25.09.2024).

Sarıkaya, S. (2024). (Erişim adresi: https://www.youtube.com/watch?v=crSC9BU_TUM), (Erişim Tarihi: 01.10.2024).

Şimşek, M. (2024). (Erişim adresi: <https://www.youtube.com/watch?v=9zF910QQ4H8>), (Erişim Tarihi: 01.10.2024).

EXTENDED ABSTRACT

Zurna, with its general structure, has been used in different ways by many nations since the early ages of history. It is known that it has undergone many structural changes in this process. Apart from the Turks, the Spanish, Chinese, Indians, French, Arabs, and Balkan countries also used these types of instruments like zurna.

Zurna, the most important accompaniment instrument of Turkish Folk Dances, is found in different sizes all over the country. The zurnas, which we classify according to their sizes, are grouped under three headings: Kaba, Orta, and Cura zurnas. Nowadays, with the contribution of technology, zurna can be made in every tonality. In addition, there are zurnas that are named after the region due to their various characteristics. The most well-known of these are Thessaloniki Zurna, Tokat Zurna, and Antep Zurna.

In this study, information regarding the structural features of zurnas was studied by creating a general table, and zurna lengths, pipe lengths, and reed lengths are given in the table.

In the study, all the parts that make up the zurna, the body, the tongue, the pipe, and the reed part, are supported with visual photographs. In addition, photographs of the zurna types that are widely used in our country are shared in the classification.

There are two types of playing styles on the zurna. Open and closed zurna playing technique. Closed playing is generally used in Kaba zurnas, especially in Kaba zurnas with five-finger mi tuning used in Thrace and Mehterhane. Closed playing is playing by squeezing the reed between two lips. Open playing is the form of playing by inserting the shaft into the mouth and leaving it idle in the mouth. It is seen almost everywhere in the country.

The reed, which is the most important part of the zurna and the material from which we obtain the sound, is of two types. These are water reeds found in reed areas and mountain reeds growing in moist areas in mountainous regions. The quality of the reed is important for a good performance. In order to prepare the reed, it must be collected at certain periods. It is generally

collected around May and June, and may vary from region to region. The collected reeds are first dried. It is then cut like a hollow pencil and turned into a spear. Learning reed making, which is very important for zurna players, is something that should be learned along with zurna learning. In the academy, reed making and wrapped should be included in the curriculum along with the Instrument course.

In our study, tools that are important for zurna players and should always be with them for making and tying reeds were investigated. These are, respectively, a penknife and scissors for cutting the reed, a razor blade for thinning the top of the spears, a rope for tying the reed, sandpaper for smoothing the reed, an awl to remove the reed membrane, a reed mold of various sizes and a clamp to put the reed in a playing position. Visuals of these vehicles are also shared in the study with photographs.

Hollow reeds cut from the pike, 3-4 cm long and 1 to 1.5 cm in diameter, are first thrown into a container with hot water and kept waiting. After the reed softens, it is attached to the conical reed mold, tied with rope, and shrunk. Then, a clamp is attached to the end and left to dry in the mold. After drying, the rope is opened, the reed is taken from the mold and passed to the end of the pipe we will use. The end of the reed, which is wrapped around the pipe again with a rope, is cut or not according to the length of the zurna. The reed pipe attached to the ready pipe is tested on the zurna and it is checked whether the sound is in tune or not. For tuning, the tip of the reed is cut or the top of the reed is thinned with sandpaper. Finally, the reed is smoked with a heated knife on the stove and made ready for playing.

Various thesis studies on the production of zurna instruments were scanned and information was obtained from resource persons who were zurna players and producers. In this study, especially the video of our teacher Özgür Altun explaining how to make zurna reeds was included with the barcode. In my social media searches, I came across posts from various producer and performer friends about making zurna instrument, but some of them were not shared because they were for commercial purposes. Some social media links that I think will be useful are shared after the bibliography.

Graduation studies in the relevant departments of undergraduate education on the production and use of reed, which is the main subject of this study, and master's theses on zurna and its playing were examined, a literature review was conducted and a qualitative study was conducted. Information obtained from zurna producers and performers was used. The theses examined

during the research and the information obtained from zurna players reveal that the resources to be consulted in this field are not sufficient and that this is not done with a certain method. The aim of this study is to examine the reed construction stages of the zurna instrument and to present different solution suggestions to beginner zurna players based on experiences regarding the difficulties to be encountered.